

UNITÁRIUS ÉLET

XVIII. ÉVFOLYAM. 4. SZÁM

1964. OKT.—DECEMBER HÓ

„...ÉS A FÖLDÖN BÉKESSÉG...”

A betlehemi éjszaka mennyei kórusának egyik akkordja ez a nagyszerű üzenet, mely az angyalok dalában szervesen ékelődik oda a magasságos égből eláradó isteni dicsőség és a földön eszmélő jóakarátú emberek szent közössége közé. Azóta Karácsony érkezésével minden esztendőben felzendül a keresztény templomok ünnepi szépségtől feszült csöndjében az Istent dicsérő gyülekezetek ajakán és ott hangzik a békességre sóvárgó emberi szívek minden lüktetésében. Mert a békesség: az üdvösség édes ízét kóstoló élet legboldogabb állapota; melegágya a megelégedésnek; csíratelepe minden jónak és belőle táplálkoznak az alkotó élet összes erői.

Nem véletlen az, hogy a legendák eseményei az első Karácsony történetében mind odapatakszanak a betlehemi istálló jászolbölcsője köré. Hiszen a bölcsőben ott szendereg már az élet, ez a tiszta és szent ajándék: a gyermek, akinek ereiben felénk csörgedezik megvalósult álmaink minden szépsége: a békés, boldog jövő, a megelégedett ember diadalmas élete. Ó, milyen nagyszerű kezdet s mily csodálatos elindulás! Angyalok karának éneke zeng át az éjszaka csendjén; csillagok arca gyúl ki ragyogóbbra; pásztorok öröme árad tengerré s az ég titkait kutató bölcsék lelke telik el a beteljesülés sejtelmének édes bizonyosságával. Azt lehet mondani, hogy lenn és fenn, közel és távol, mindenütt ugyanaz a gondolat, ugyanaz az érzés öltözik ünneplő szépségbe és az egész kozmikus mindenségben végig ömlik a gyermek megszületésének boldog gyönyörűsége. Mert a gyermekben felcsillan előttünk, megtestesül benne gondolataink, álmaink, terveink, vágyaink, akarataink, egész életünk minden szépségének lehetősége. A bölcsőben az élet felkínálja az embernek, hogy megvalósítsa mindazt, amit saját magában még nem tudott elérni, valóráváltani. A kiengesztelődés, a megbékélés, a feszült erők elernyedése, a békesség az egész világon itt a legszentebb: a bölcső mellett. A vajúdás kínjai, mint valami fáradt keselyűk elülnek s az új élet érkezésének pillanatában hófehér galambokká szelidülnek. Az életváras aggodalmait megszüntetik, reménységei mind beteljesülnek. A lát-hatatlan Isten ábrázatából azon a képen látunk leg-többet, mely a nagy küzdelem kínjaiban megfáradt édesanya arcát ábrázolja, amint átszellemült tekintetét először nyugtatja meg újszülött gyermekén. A betlehemi istálló jászolbölcsője körül a most érkezett életből kiáradó békesség oly tiszta és hatalmas volt, hogy valósággal elárasztotta és örömmel töltötte el az egész kozmikus mindenséget, hallelujára indítva az éj csendjét „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, és e földön békesség, és az emberekhez jó akarat!” És e földön békesség! Hát van-e ennél szentebb vágya a világnak? Akkor sem volt és ma sincs! Tudnia kell ezt annak a nemzedéknek, amelyik két szörnyű háború gyilkos tüzeinél annyiszor didergett halálra, hogy már azt hittük, alig marad benne élet. Nekünk unitáriusoknak Jézus, kinek

születési ünnepét ünnepeljük Karácsonykor, emberi eszményképünk. Benne látjuk a tökéletesedő embernek azt a típusát, akire érdemes felnézni, akire érdemes hallgatni, akit érdemes követni egész magatartásában. Nem azért, mert születésének híre, mintha az öröm tornádója lett volna, végigjárta csaknem az egész világot s a békesség dalát énekelte bele a világ harmóniájába, hanem sokkal inkább azért, hogy ő valóra váltotta mindazokat az ígéreteket, amelyeket Isten Benne adott a világnak. Azért a rövid, süppedékes és meredek útért, mely az istálló bölcsője és a golgotai kereszt között húz végig. Ezen az úton még a rögök és a porszemek is csupa harc és fenséges küzdelem ama szent célért, hogy békesség legyen. Az emberi fejlődés történetének egyik legszebb fejezete az a negyvennapos küzdelem, amelyet pályája kezdetén önmagával vívott meg, hogy elnémitson, legyőzzön magában minden lázadó érzést és gondolatot s benső világában békét teremtsen. Annál szebb győzelmi indulót még senki nem komponált mint ő, amikor e küzdelem végső akkordjaként azt mondja a kísértőnek: „Eredj el sátni!” Ezzel az ellentmondást nem tűrő, kemény paranccsal megteremtette magában azt a nyugalmi állapotot, mely csak azon keveseknek adatott, akik le tudnak mondani minden önző gondolatról, mert örömeiket csak a másokért való szolgálatban lelik. Ez a benső béke, ez a nagyszerű nyugalom sugárzik le róla mindenütt, amerre jár. S íme ez a legnagyobb alkotó erő az emberben. Valósággal csodák csirázna ki belőle. Erről tanúskodik rövid hároméves küzdelmének minden rezzenése s erről beszél nekünk ma is az Evangélium. Bölcsője mellett állva végigtekintünk az út meredekén és látjuk és halljuk az ő diadalmas emberi életének gyönyörű harcát: a léptei nyomán újjászülötő életet; a magára eszmélő és folyton szépülő igaz emberséget; a következetes, kemény munkát, mellyel lerakja az üdvözülő élet időtálló fundamentumát. Ha belépett egy hajlékba — akarki lakott benne — és ahol emberekkel találkozott, mindenütt, mindenkit így köszöntött: „Békesség nektek!” Ez volt az ő győzelmi indulója az istállótól a Golgotáig. A békesség evangéliuma pedig mind az együtt, ami e kettő között van. Sohasem időszerűbb, hogy elgondolkozzunk azon: a kereszténység záloga és kötelezettsége végigmenni vele az egész úton, mert túlságosan kényelmes álláspont lenne ott maradni a bölcső mellett örömmel ülve s aztán majd ha elfogy az öröm, sirva om-lani össze a Golgota ormán a kereszt tövében. Hanem sokkal inkább az az igazi kereszténység, hogy menni, menni a bölcsőtől kezdve, az első lépéstől az összeroskadásig, hogy lépteink nyomán még a rögök is hallelujázva zengjék velünk együtt a nagy és szent éneket: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és e földön békesség és az emberekhez jó akarat”. Adjon Isten boldog ünnepet békességben élő, jó akarátú emberek!

Pethő István
püspöki helynök

A Szabadelvű Keresztények és a Vallásos szabadság Nemzetközi Szövetségének kongresszusa 1964. aug. 18-23.

A kongresszust Hága egyik kellemes elővárosában egy protestáns iskola szép környezetében tartották.

A kongresszust istentisztelet nyitotta meg. A svájci rádió protestáns adásának vezetője, Robert Stähler lelkész Genfből soknyelvű istentiszteletet szervezett meg: nagyszerű könnyedséggel, genfi palástjának teljes méltóságában francia, német, olasz nyelvű beszédet mondott. A prédikációt dr. Duncan Howlet, a washingtoni Minden Szentek unitárius templomának lelkésze tartotta.

Az első előadást Sir Alister Hardy, a kiváló oceanografus-biológus tartotta. Rámutatott arra, hogy nagyobb és mélyebb tudományos szemléletre van szükség, mint a fizikai és kémiai eseményeknél. Az emberi magatartás tudományos tanulmányozása elvezethet transzcendens erők megértéséhez, melyek „serkentőleg hatnának a szerves világ lelki kifejlődésére”.

Dr. Hary Gideonse New Yorkból, „A holnap világának erkölcsi értékeiről” beszélt, emelkedetten és serkentően. Szerinte a nacionalizmus valószínűleg több robbanó anyagot tartalmazott, mint az atom-bomba, de a fejlődés vonalán a nacionalizmus is szükséges lépcsőként jelentkezett. Ezekből a gondolatokból néhányat Dr. Faber (a leideni egyetem titkárságáról) is megragadott, úgy érzi, a szabadelvű mozgalomnak gyökeres megújulásra van szüksége. Még mindig valódi irány vagy krédó nélkül állunk. Az I. A. R. F. maga, bár bizonyos egysége van, valójában „egyénség nélküli”. Vannak bal- s jobb-szárnyai: azonossági krízisbe bonyolódunk, eddig reméltük, hogy kialakítjuk a holnap vallását, most már dolgoznunk is kell érte. Szabadelvű mozgalmunk még mindig túl burzsoá és távol áll a huszadik század valódi problémáitól. Lehet, hogy szellemében „szabadelvű”, de az is lehet, hogy ingerlékeny és igazságtalan.

Lenyűgöző jelentést adtak a Vatikáni Tanácsról, amelyen a múlt évben, mint a szabadelvű protestánsok egyik megfigyelője, az I. A. R. F. kongresszusainak ragyogó veteránja — L. J. van Holk professzor is részt vett.

A továbbiak során Mr. Carleton Fisher, az Amerikai Unitárius Univerzalista Társulat alelnöke a Nemzetközi Szövetség nevének nehéz kérdését hozta elő. Szerinte azok a vélemények, melyek a Végrehajtó Bizottsághoz érkeztek, nem a tagsoportoknak, hanem csak egyes személyek véleményei voltak. Az Unitárius Univerzalista Társulatot például hivatalosan nem kérdezték meg. (A vitás kérdést a „Szabadelvű keresztény” kifejezés elhagyása jelenti a Szövetség teljes címéből.) Dr. Wytéma, az elnök úgy gondolta, hogy a kérdést részleteiben kell megvizsgálni. Dr. Faber ismételte, hogy a I. A. R. F.-nek kompromisszummal kell dolgoznia. Ha a szabadelvű keresztény elemet elhagynák a címből, nagy, értékes csoportokat veszítenének el. Monsieur Marshall (Párizs) ékesszólóan támogatta a jelenlegi címet „ökumenikus” okokból: mi már — állította — elég eredményt értünk el a nem keresztény vallások szabadelvű erőivel való összefogásban. Dr. Donald Harrington (New York) híres „Community” templomából hajthatatlanul kitartott meggyőződése mellett. Szövetségünk, kárt tesz azzal, ha ragaszkodik a múlt maradványához és egyetlen vallást jelöl meg speciálisan. Mélyreható diszkusszió tárgya volt a Végrehajtó Bizottság javaslata arra vonatkozólag, hogy ragaszkodjanak a normális hároméves programhoz és a következő kongresszus 1967-ben Britanniában legyen; tekintettel a tordai országgyűlés négy évszázados évfordulójára (1568, amikor a vallásszabadságot egész Európában először iktatták törvénybe) a Végrehajtó Bizottság javasolta egy százfőnyi jelentős delegáció küldését (Romániába) 1968-ban. Dr. Harrington, fe-

leségétől, Szánthó Vilma lelkésztől támogatva, hangsúlyozta, hogy az I. A. R. F. teljes kongresszusát 1968-ban Romániában kell tartani (ez lenne az első ilyen alkalom abban az országban). „Egy jelentős küldöttség” nem elegendő. Egyetértett azzal, hogy Britanniában legyen kongresszus, de ennek 1966-ban kell lennie, a normális hároméves programok előrehozásával.

Hosszabb eszmecsere után Max Gaebler (USA) nyugodt és okos hozzászólása alapján 21 szavazattal 12 ellenében úgy határoztak, hogy 1966-ban Angliában tartson kongresszust a Szövetség, hogy a tordai országgyűlés 400 éves fordulóján kongresszusi, avagy küldöttségi keretben fog-e a Szövetség megjelenni, e tekintetben később történik döntés.

A világ néhány tájáról élénk képet nyertünk az unitáriusok tevékenységéről. Többek között az idős dr. Kiss Elek püspök ismertette a romániai unitáriusok életét. Az unitárius püspök ottan 110 lelkésszel, 150 templommal, 250 szórványgyülekezettel dolgozik. Megjelenítő erejű stílusa és jó angol nyelvismerete nagy hatást keltett. Leírta közösségének mindennapi életét és problémáit, „ahol az unitáriusok falvaikban valódi testvériségben élnek”. Közössége a századok folyamán mind erősebb lelkűvé vált. A jóságos püspök bizonyára kitartó, erős képviselője volt ennek a szellemnek. A romániai unitáriusok erős hitben, jó reménységben élnek. Életerejüket bizonyítja az a tény is, hogy a születési arányszámuk magas volt.

Egy másik unitárius, aki szokatlan helyzettel néz szembe, az amerikai Victor Carpenter. Most Capetownban szolgál, a köztársaság többi unitárius közösségeiért is felelős. A pódiumról elhangzó, szilárd, szerény, hatásos előadása mély hatást keltett.

Változatos unitárius tevékenység eleven képét adta az egész világról Max Gaebler, akit a múlt évben megbíztak az amerikai felekezetek külföldi kapcsolatok osztályának vezetésével. Nyugodt és művelt, jó humorú és élénk felfogású lényével Mr. Gaebler elmélyítette és előmozdította a kapcsolatokat az Unitárius Univerzalista Társulat a külföldi testvéregyházak és az I. A. R. F. között.

Végül Dr. Bramstedtől képet nyertünk az ausztráliai unitáriusokról. Őket is megérintette a theista-humanista ellentét. Az izgató feladatot úgy oldották meg, hogy egy szabadelvű keresztény szolgált délelőtt és egy humanista délután. Ausztrália — mondta Dr. Bramstedt — európai őrszem Ázsia környezetében.

Személyesen a fentiekben számoltunk be a hágai kongresszus eseményeiről.

Reformáció emlékünnepe a kolozsvári teológián

Október 31-én este az Intézet aulájában reformáció emlék-ünnepét tartották, amelyen jelen voltak a D. D. Müller Frigyes püspök díszdoktorrá avató ünnepségén részvevő állami és egyházi képviselők. Bibliát olvasott és imádkozott Lengyel Lóránd előadó-tanár. „A Genfi Akadémia” címen előadást tartott Nagy Gyula kolozsvári református püspök. Luther Mártonról és Kálvin Jánosról költeményeket adtak elő Molnár Attila és Szeghő András IV. éves hallgatók. Kísérettel Kálnoki Kiss Tamás III. éves hallgatónk adta elő a „Szeretlek, oh Isten” c. egyházi éneket orgona hallgatón. Ifjúsági énekkarunk Dr. Nagy József professzor vezetésével több énekszámmal szerepelt A reformáció emlékünnepe közös áhítattal emlékeztünk protestáns egyházaink nagy vezéralakjaira.

KÜLFÖLDI VENDÉGEINK voltak az ős folyamán Dr. Varga Imre református püspök Csehszlovákiából és Dr. Marcel Pradervand Genfből, mint a Református Világszövetség képviselői. A Teológián tartott értekezleten részt vettek az összes egyházak képviselői. Egyházunk részéről Dr. Kiss Elek püspök úr köszöntötte vendégeinket. Isten gazdag áldása legyen ezen az újabb ökumenikus találkozón.

Lőrinczi István halála

Karácsonykor mindig visszazálok az időben s copfos kisleányként ülök testvéreim mellett az unitárius gyermekek népes és vidám gyülekezetében. Ki kell lépnünk a zongorához, izgatottan — arcunk pirosabb, mint a székely ruhánk pruszlikja. Gyermeki tudásunkkal is igyekszünk emelni a karácsonyfa-ünnepély hangulatát. Érezzük, hogy mindenki szeret, számontart. A terem forró s mintha nemcsak azok lennének körülöttünk, akik jelen vannak, hanem — idő és tér távlatában — mindazok, akik lehetővé tették, hogy gyermekésszel megértsük Jézus tanítását.

Fenyő és székely ruha, zsoltárok és Vadrózsák, anyaszentegyház és család így fonódott össze bennem életformáló egységgé.

Most 1964. év karácsonyán felbecsülhetetlen ajándéknak érzem, hogy az év során a férjemmel együtt eljutottunk Finnországba, Viittakivibe.

Helsinki felől északra, mélyen a rengeteg erdő ölében dolgozik a nemzetközi népfőiskola. Magyarok csak mi voltunk, ketten s így reánk sugárzott mindaz a szeretet, melyet a finnek a magyarok iránt éreznek. A magyar Himnusz iskolai énekeskönyvükben is benne van s egy felejthetetlen fehér éjszakán együtt énekeltük halkán a finn és a magyar Himnusz. A nemzetközi népfőiskola munkatervét egyetlen mondatban foglalta össze annak alapítója: El kell érünk, hogy ne a hatalom legyen életünk célja, hanem a szolgálat.

Finnek, angolok, amerikaiak, svájciak, kenyaiak körében kis munkacsoportokra osztva, de a leszűrt tanulságokat közösen megbeszélve, azt a témát bonelnöke, egy fiatal egyetemi tanár irányította: „h., écolgattuk: vívódó történelmi korszakunkban mi a nevelés feladata. A vitát a Finn Nevelési Társulat elnöke, egy fiatal egyetemi tanár irányította: K. Skyttä. Lélektani könyveiben is a nevelés szövevényes problémáit elemzi. Legújabb műve abból a tételből indul ki: Miatyánk, ne bocsásd meg a vétkeinket, mert az emberiség ma már tudja, mit cselekszik; felelős tetteiért. Az emberiségnek az eszmeiség létfeltétele, akár a szervezetnek az oxigén. Az eszmék közül azokat is meg kell keresnünk, melyek már csak a tudat mélyén élnek. Keletről érkezett népnek küldetése, hogy mindazokat a lelki szálakat továbbszője, melyek valaha elszakadtak s ma már csak művészetünkben lelhetők fel. A művészet úgy tükrözi a nép szunnyadó lelkét, mint az álom a tudatalatti világot. A nyugati kultúrát befogadó finnek lelke keleti s ez a tény kötelez. Ahhoz, hogy ezt a nehéz feladatot megközelítsük, szükséges, hogy a lélektant kiszabadítsuk a szakzsargon homálvából és a kalevalai világot biológiai, szociológiai, pszichológiai felkészültséggel tegyük nevelésünk alapjává.

Viittakiviben, népi szöttesben a finn fenyőfák alatt ülve, ugyanazt éreztem, mint gyermekkoromban, a zsoltárok és a Vadrózsák ősi tanítását hallgatva. Éreztem: szeretnek, számontartanak, elvárják, hogy mi is megtegyük a magunkét.

A nemzetközi népfőiskola érintkezési nyelve az angol volt. Jó érzés, s talán szimbolikus is, hogy az unitáriusok nagy családjában s a finn testvérnemzet tagjai között ugyanazon a nyelven szolgálhatjuk a népek közeledését.

Szigethi Gyuláné

Kedves olvasóinknak

*Istentől áldott boldog karácsonyi ünnepeket
és boldog új évet kívánunk*

Lapunk múlt számában röviden megemlékeztünk arról, hogy Lőrinczi István ny. vallásnár atyánkfia 101 éves korában Székelykeresztúron meghalt.

Munkásságban gazdag, példamutató élete a krónikást arra készítette, hogy pályafutásának egyes szakaszait rövid összefoglalásban lapunk olvasói előtt ismertesse.

Lőrinczi István 1863. október 20-án Szentábrahámon született székely gazdacsalád fiaként. A kolozsvári unitárius gimnáziumban tett érettségét, majd a teológiára iratkozott be. Mint okleveles lelkész a kénosi—székelyudvarhelyi társegyházközségben kezdte szolgálatát, majd a felsőrákosi gyülekezet élére került. 1902-ben a székelykeresztúri egyházközség lelkipásztora lett, ugyanakkor a hitoktatói teendőket is ellátta az akkori unitárius gimnáziumban, tanítóképzőben és polgári iskolában is. 1923-ban a volt székelykeresztúri unitárius főgimnázium vallásnára lett 1934-ig, rendes, később óraadói tanári minőségben. 1948-ban vonult nyugalomba.

Szolgálati helyein kezdeményező szellemével mindenütt pezsdülő életet teremtett maga körül. Kénosban templomtornyot építtetett, Székelyudvarhelyen lerakta az egyházközség önállósulásának alapjait, Baróton leányegyházközséget létesített. Hatásos szónok, Orbán Balázs temetésén tartott gyászbeszéde a legkiválóbb egyházi szónokok sorába emelte. Legkedveltebb küzdőtere az egyházi sajtó. Az udvarhelyi lelkészkeretében megalapítja és szerkeszti az „Unitárius Egyház” c. lapot, melynek hasábjain sok harcos szellemű, haladást sürgető közlemény jelent meg. Jóllehet bátor kiállásával, éles, de mindig őszinte és igaz bírálataival gyakran kerül szembe egyházi főhatóságával, önzetlen egyházszeretetét mindenki elismerte, főhatósága is honorálta, amikor az 1934. évi főtanács tb. esperesi címmel ruházta föl, 1962-ben pedig az Egyházi Képviselő Tanács tiszteletbeli tagjává választotta.

Lőrinczi István kiemelkedő szerepet töltött be annak idején a szövetkezeti életben is, közel 40 évig volt a székelykeresztúri Önszegélyző Népbank — Hitelszövetkezet tisztségviselője, később vezetője.

Teljes szellemi és testi frissességben érte meg születésének 100. évfordulóját, amikor az egész romániai unitárius társadalom a megbecsülésnek és szeretetnek számtalan jelével halmozta el. A szószéki szolgálatot ez alkalommal az ünnepelt végezte, szépen felépített beszédével magával ragadván a templomi gyülekezetet. Ez év szeptember 6-án súlyos baleset érte, amelyből már-már felépülni látszott, amikor hirtelen fölépített vesebénulás véget vetett áldozatos életének. Temetése Székelykeresztúr és vidéke lakosságának óriási részvéte mellett folyt le. Szeptember 8-án de. 10 órakor Máthé Sándor helybeli lelkész búcsúztató szavai után a koporsót a keresztúri egyházközség keblitanácsosainak kísérete mellett a templomba vitték, ahol a ravatal mellett a lelkészek állottak díszőrséget. Máthé Sándor lelkész imája után dr. Kiss Elek püspök mondott gyászbeszédet. A kör nevében Utó Lajos tb. esperes, az E. K.-Tanács nevében dr. Kiss Elek püspök, a tanítványok nevében Lukácsi Mózes csekefalvi lelkész, a helybeli református egyházközség nevében Horváth József lelkész felemelő szavakkal vettek búcsút a nagy halottól.

A koporsót azután az elhunyt szülőfalujába szállították és elhalt szerettei mellett helyezték örök nyugalomra. Áldás emlékére!

Dávid Ferenc emléke

November 13-én immár 385 esztendeje múlt, hogy a dévai vár börtönében kiszorított Dávid Ferenc, unitárius vallásunk megalapítója. Hitéért, az isten-egység eszméjének hirdetéséért vetették őt ellenfelei börtönbe 1579-ben, hogy elnémissák és a börtön gyötrelmeivel megöljék.

Nem Dávid Ferenc volt az első a világon, akit hitéért bebörtönöztek, megkínzottak, máglyahalállal vagy másként megölték. De aligha volt az áldozatok között nemesebb lelkű ember egy is, mint Ő. 1414. július 6-án máglyahalált halt hitéért a cseh hitújító Husz János. Bátran, zsoltárokat énekelve, Jézust dicsőítve lépett a máglyára. Megszámlálhatatlanok a katolikus spanyol inkvizíció névtelen áldozatai. Sokszorosan tízezerre, harminc-hetvenezerre teszik némelyek a Szent Bertalan éjszakáján meggyilkolt francia reformátusoknak, a hugenottáknak számát, akiket 1572-ben augusztus 23-ról 24-re virradólag öltek meg. Szervet Mihályt, a szentháromság tagadásáról híres spanyol orvos-hittudóst Genfben égették meg 1553. október 27-én azért, mert szentháromság-ellenes tanait nem volt hajlandó visszavonni. Amde Szervet Mihályt már nem a katolikus inkvizíció, hanem a szintén hitújító, a reformátor Kálvin János vádjára és követelésére égették meg eretnek gyanánt. Ime, Dávid Ferenc korában ilyen ádáz harcokat vívtak egymással a különböző vallásfelekezetek a nyugati országokban. Nagy vérontásoknak, üldözéseknek híre szálltosta be Erdély földjére, félve gondolt itt is mindenki a jövőre... Ezekre az aggodalmas kérdésekre 1568-ban a tordai országgyűlés olyan feleletet adott, amely mindenkor örök dicsősége és büszkesége lesz Erdély történelmének. Ugyanis nem vérontást és elnyomást, hanem békét hirdetett, teljes lelkiismereti szabadságot engedett mindeneknek. Ez az országgyűlés ezt a végzést iktatta törvénybe: „Urunk öfelsége, amint annak előtte való gyűlésekben országával együtt végezett a vallás dolgában, azonképpen a mostani is ezt megerősíti, hogy ti, a prédikátorok minden helyeken hirdessék az evangéliumot, kiki az Ő értelme szerint és a község, ha venni akarja, jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az Ő lelke azon meg nem nyugodván; de tarthasson olyan prédikáltort, akinek tanítása öneki tetszik. És ezért senki a Superintendensek közül, se mások a prédikátorokat meg ne bántassák, vallásáért senki ne szidalmaztassék, az előbbi végzések szerint. Nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért bárkit is fogsággal, vagy helyétől megfosztással fenyegetsen, mert a hit Isten ajándéka.”

Az a férfiú, aki az 1568-iki tordai országgyűlésen e fölvilágosító végzéseket a vezető embereknek és a fejedelemnek sugalmazta, Dávid Ferenc volt. János Zsigmond fejedelem udvari papja, Dávid Ferenc következetes fokozatossággal járta végig a hitújítás útjait. Mint szónok, író és hitvitázó magasán kivált kortársai közül. Megnyerő hangjával, ésszerű fejtegetésével elragadta hallgatóit, akik áhitattal csüngöttek előadásain. Szinte köztudomású ma is az a hagyomány, hogy mikor a gyulafehérvári második nagy hitvitáról Kolozsvárra érkezett és egy kerek köre állva, beszámolt a néptömegeknek az országgyűlésen végzettekről, elbűvölő beszédének hatása alatt Kolozsvár csaknem egész lakossága az unitárius vallásra tért. Ezt a kerek követ ma is kegyelettel őrzik és mutatják az érdeklődőknek a kolozsvári unitárius templom mellett. Az 1568-i hitvita után Dávid Ferenc megalapítván az egyistenhívők vallását, az unitáriusok első püspöke lett. Blandrata Györggyel, a fejedelem hittudós orvosával egyetértőleg megszervezte az unitárius egyházat, majd 1571-ben a marosvásárhelyi országgyűlés határozatával törvényesen is biztosította az unitárius egyház jogait is, a másik három egyház: a katolikus, a lutheránus és a refor-

mátus vallás mellett. Erdély történetének fényes lapjaira, melyekre a vallásszabadság kimondása és törvényes biztosítása volt feljegyezve, sötét idők következtek! János Zsigmond, az ifjú unitárius fejedelem 1571-ben, a marosvásárhelyi országgyűlés után nem sokára meghalt. Az utána következő katolikus fejedelmek esaládi és politikai érdekből az unitárius vallás megsemmisítésére törekedtek. Már Báthory István elmozdította Dávid Ferencet az udvari papságtól. 1572-ben törvényt hoztak a további vallástűjtások ellen és teljes felhatalmazást adtak a fejedelem részére, hogy ne szenvedje, sőt büntesse meg azokat, akik a vallásban újítást merészelnék megkísérelni. Működni kezdtek Kolozsvárt is a visszatérítésre küldött jezsuiták: megkezdődött az előzetes könyvvizsgálat és cenzúra. Amikor Báthory István lengyel király lett, és Erdélyben testvérbátyja, Kristóf került a helyére, súlyosbodni kezdett az unitáriusok sorsa. Az új fejedelem már nemcsak arra esküdt meg, hogy a vallásban senkit sem háborgat, hanem arra is, hogy a vallásban újítást nem szenved meg. Az olasz Blandrata, Dávid Ferenc eddigi barátja, udvari orvosi állását és hatalmas befolyását féltve, s látván az unitáriusokra elkövetkezendő borús időket, hűtlenül elfordult nemeslelkű barátjától. Egy másik olasz jövevény, Socinus Faustus törvényellenes újításért bevádolta Dávid Ferencet Báthory Kristóf fejedelemnél. A fejedelem pedig Blandrata vádjára 1579. június elsejére a gyulafehérvári országgyűlés elébe idézte Dávid Ferencet, mint törvényellenes hitújítót. Dávid Ferenc betegesen érkezett a gyűlésre. Szónoklatának ellenállhatatlan ereje már meggyengült, sőt beszélni is alig tudott. Magát kellően nem védelmezhetvén, veje Trauzner Lukács felelt a vádakra és bátran hangoztatta, hogy Dávid Ferenc nem újított törvényellenesen, hiszen már a régi viták alkalmával is azt hirdette, hogy Jézus nem Isten, és ezért őt a könyörgésben nem kell segítségül hívni, vagy éppen imádni. Hiábavaló volt minden védekezés. Dávid Ferenc megfélemlített papjai közül, csak Szatmari Miklós és Óvári Benedek mertek mellette kitartani. Hívei közül is többen elfordultak tőle. A gyűlés aztán — minthogy Dávid Ferenc elveihez ragaszkodván a vizsgálat alkalmával is megmaradt amellett, hogy Jézust nem kell imádni — törvényellenes újítónak mondotta ki, őt holtig tartó börtönre ítélte. A tárgyalást a fejedelem jelenlétében Kendi Sándor kancellár vezette ellenséges indulattal és az ítéletet is ő hirdette ki. Azonban 15 év múlva, 1594-ben a végzet őt is utolérte: mint pártitót Báthory Zsigmond fejedelem kivégeztette. A beteg Dávid Ferencet elítéltetése után Déva vára börtöncellájába zárták, és ott is halt meg 1579. november 13-én. István nevű tisztartója és egy kirendelt, de hűséges ápoló Királyfalvi István temették el, ma fájdalom, ismeretlen helyen.

Ilyen rendíthetetlen volt Dávid Ferenc ragaszkodása hitéhez, meggyőződéséhez. De amilyen állhatatosan ragaszkodott mindhalálig a saját meggyőződéséhez, éppen olyan tiszteletben kívánta tartani mások hitét és meggyőződését. Míg kálvinista ellenfele, Mélius Péter büntetést, halált kiált az Ő fejére, addig Dávid Ferenc így ír a fejedelemnek: „Hogy jámbor érzelmünk a felség előtt tudva legyen, kérjük, hogy vádolónk ne csak méltatlansággal ne illettesselek, de részesüljenek minden tisztességben és jutalomban. Legyen nekik szabad írni, tanítani, minket kárhóztatni... Mi nem hogy ellenségeink káromlását viszonozzuk, inkább szüntelen imádkozunk azokért, akik minket átkoznak és üldöznek. Mintha csak a keresztre feszített Jézus szavait hallanók: „Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekednek”.

Dávid Ferenc nevét, hitújító érdemét és becsületét — az Ő halála után pár év múlva — 1582-ben szépen

megvédte hűséges barátja s az istenegység eszméjének rendíthetetlen bajtársa: Paleologus Jakab, Defensio Francisci Davidis, azaz Dávid Ferenc védelme c. művében, melyet latin nyelven Krakkó városában adott ki névtelenül. Ebben a műben keményen elítéli a szerző Blandrata hűtlenségét és Socinus Faustus hitvány kémkedését. Paleologus 1574–75-ben a kolozsvári unitárius kollégium igazgatója volt, de hamarosan kimenekült a kolozsvári jezsuiták elől Lengyelországba. Pár év múlva mégis elfogták és Rómában 1585. május 23-án megégették őt is. Dávid Ferenc és Paleologus mártírhalála után még sokáig, századokig nem lett úrrá a világon a hitszabadság, amit Dávid Ferenc sugalmazására a tordai országgyűlés 1568-ban törvénybe iktatott. Gondoljunk csak a későbbi vallásháborúkra, az I. Rákóczi György fe-

jedelem idejében történt szombatosüldözésekre, az eperjesi véstörvényszékre, meg a gályarabságra hurcolt protestáns papokra! Ha ezekre a szomorú eseményekre gondolunk, csak akkor tudjuk méltóképpen csodálni a XVI. században élt Dávid Ferenc lelki nagyságát. Bárcsak az Ő nemes szelleme hatná át emberies melegével a mi korunkat is! Bárcsak minél többen meghallanák és követnék Dávid Ferenc életének és halálának Jézus szerinti intelmét: „Példát adtam nektek, hogy amiként én cselekedtem, ti is azonképpen cselekedjétek!” Legyünk állhatatosak a hitben, de legyünk szelídek embertársainkkal szemben. Ilyen gondolatokkal, és ilyen elhatározásokkal emlékezzünk vallásunk alapítójára, Dávid Ferencre.

Péter Lajos

Evangelium fényénél

MÁS ÚTON

Máté ev. II. r. 1–8, 12. v.

A biblia leírása szerint amikor Jézus született, „napkeleti bölcsek jövének Jeruzsálembe ezt mondván: »Hol van a zsidók királya, aki megszületett? Mert láttuk az ő csillagát napkeleten és ezért jövének, hogy tisztességet tegyünk neki« (II. 2.). A napkeleti bölcsek szívében olyan nagy volt a gyermek meglátása utáni vágy, hogy nem néztek utazási nehézségekre, fáradságokra, még veszedelmekre sem. Hajtotta őket a tiszta vágy és ők is mentek... mentek... minden nap tovább... tovább, amíg el nem érkeztek a betlehemi bölcsőig, ahol barmok istállójában, egyszerű jászolbölcsőben megláthatták a kis Jézust és örvendező lélekkel leborulva előtte tisztességet tettek neki. Boldog érzésekkel voltak eltelve, nem hiába tették meg a hosszú és fárasztó utat, mert íme megjutalmaztattak: álmuk beteljesedett, láthatták a kisdedit, ki Istennek küldötte, a Messiás. A gyönyörködésnek napjai gyorsan elteltek. Elérkezett a hazautazás ideje. Céljukat elérték, most tehát a hazatérés következik. Ám nagyon nehéz elért céltól, boldogságtól elszakadni! Minden nap felkészülődtek és minden nap könnyen hagyták az elindulást másnapra. Azt szerették volna, hogy mindig a kis Jézus közelében legyenek, kit lelküknek hódolata mintegy mennyei fényvel övezett körül. Nehezen tudtak a bűvös közelségből eltávolozni.

Ilyen lelkiállapotban egy éjszaka álmodtak. Az álomban megintettek, hogy Herodeshez vissza ne menjenek. Ugyanis amikor jöttek Betlehem felé, Herodessal, a zsidók királyával is találkoztak, ki akkor nagyon kedvesnek mutatta magát és azt mondta nekik: „Elmenvén, szorgalmasan kérdezősködjétek a gyermek felől, mihelyt pedig megtaláljátok, adjátok tudtomra, hogy én is elmenjek és tisztességet tegyek neki.” (II. r. 8. v.) Most világosodott meg elméjükben, hogy Herodesnek kedveskedő magatartása mit takar: az ő ravaszságát, gonoszságát. Azért akarja megtudni a gyermek hollétét, hogy nagy féltékenységekben őt elpusztíthassa. Ha visszamennek hozzá és megjelentik, hol találták meg a kis Jézust, halálra fogja keresni és megöleti a gyermeket, kinek születését úgy jelentették a próféták, hogy őbenne jön a zsidóknak királya. Amikor a Keleti bölcsek álmuknak ilyen értelmezésére jutottak, úgy érezték, hogy egy napot sem szabad tovább maradniok. Hazaindultak tehát, de nem úgy, hogy Herodessal találkozásuk lehessen. Messze elkerülték még a környékét is Herodes lakhelyének. Ahogy az írás mondja: „más úton térének vissza hazájukba”.

Ez a „más úton” való hazatérés volt a keleti bölcseknek a legszebb cselekedete! Ha nem ezt teszik, a biztos veszedelmet hozták volna a kis Jézus életére. Cselekedetük örökké élő példa és hozzánk is szól a

betlehemi bölcsőt képzeletben körülálló mai emberekhez is: Több gondotok legyen a kis Jézus életére! Más úton járjatok! Jobbak legyetek, békességben, nagyobb szeretetben éljétek! Keresztény voltunk szemével ma is látjuk a Betlehembe, a Jézushoz vezérlő csillagot. Útmutatása nyomán lélekben megjelenünk a kis Jézus előtt és megállunk előtte tisztelő, hódoló érzésekkel. Áldjuk Istent, aki őbenne világosságot adott, hogy többé senki se járjon sötétségben, aki őt követi.

Világosság támad lelkünkben is, amikor a bölcsőtől távozni akarunk, mintha minket is álomlátás irányítana azt érezve, hogy ettől a bölcsőtől nem indulhatunk úgy a munkamezőinkre, hogy a gyermek életét és majdan általa hirdetett eszméket veszélyeztessük! Más úton kell járnunk! A szeretetnek, a békeségnek áldást és megtartást jelentő útján!

Erre az útra vezéreljen karácsony ünnepe.

Nagy Sándor ny. lelkész

Dávid Ferenc ünnep Szőkefalván

Unitárius templomainkat kép nem díszíti. A hívek áhítatát ne zavarja semmi külső hatás, egyedül az evangélium szelleme hassa át.

A szőkefalvi templomban mégis maradt egy kép az E. K. T. jóváhagyásával. A szószékkel szemben áll az 1568-i tordai országgyűlést ábrázoló kép, melyről Dávid Ferenc prófétai alakja hirdeti, hogy: „a hit Isten ajándéka”. Ez a kép a lelkiismeret szabadságát sugározza felénk. A szőkefalvi gyülekezet ebben a szellemenben, november 15-én, három drága élménnyel gazdagodott.

Asszonyaink ajándékkal lepték meg a gyülekezetet. Gerzsi Andrásné, Lőrinczy Juliánna vezetésével, áldozatkész híveink adakozásából az Úrasztala alá szép szőnyeget vásároltak.

A délelőtti istentiszteleten megjelent a református testvérgyülekezet, hogy lelkészével, Nagy Gyulával közösen emeljék a lelkeket az egy Igaz Isten színe elé. Ki-ki a maga hite szerint hirdette, egy Istennek vagyunk gyermekei, egymásnak testvérei. Itt e földön egy a hivatásunk, Istenországát építeni.

Délutáni istentisztelet alkalmával Dávid Ferenc képe alá állította a román keresztanya, a r. katolikus nagyapának, református nagyanyának unitárius unokáját, hogy az egy igaz Isten nevében elkötelezzük Jézus útjának járására.

Amikor a lenyugvó nap aransugarában a templom előtt áldást kívántam a gyülekezetnek, egy közös óhaj hatott át mindnyájunkat: bár mindenütt a nagy világon, ahol különböző fajú, ajkú és hitű emberek élnek együtt, olyan közel kerülnének egymáshoz, mint 1964. november 15-én a szőkefalvi unitárius templomban Dávid Ferenc képe alatt.

Adorjáni Károly
szőkefalvi lelkész

HÍREK

Halottaink

TEMPLOMAINKBAN karácsony mindkét ünnepe alkalmából istentisztelet lesz Úrvacsorával. Kérjük hűveinket, adományaikkal járuljanak hozzá az Ur asztalának megterítéséhez.

UNITARIUS VALLASOS FELORÁT közvetít a Petőfi Rádió január 17-én de. 7.30-tól 8-ig.

DR. ORMOS PÁL kórházi főorvos, hódmezővásárhelyi egyházközségünk v. érdemes gondnoka a közelmúltban ünnepelte egészségügyi szolgálatának 30. évfordulóját. Korábban a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Hazafias Népfront keretében kifejtett értékes tevékenységéért a Munka Erdemrend aranyfokozatával tüntette ki. Az Egyházközi Tanács üdvözlőiratban fejezte ki jókívánságait a kitüntetett jubilánsnak. Mi is szeretettel köszöntjük és jó egészséget, további sikereket kívánunk jeles testvérünknek.

LEGSZEBB KARÁCSONYI és Újévi ajándék az „Unitárius Imakönyv”. Kapható a lelkeszi hivatalokban és az Egyházközi Tanács irodájában. Ara: 15 Ft.

SZIMONIDESZ LAJOS ny. táborigazgató, történetírót 80 születésnapja alkalmából a társadalmi haladás érdekében kifejtett több évtizedes tevékenységéért az Elnöki Tanács a Munka Erdemrend aranyfokozatával tüntette ki. A jeles egyházi férfi pályakezdésétől az evangélikus lelkeszi kar radikális szellemű szárnyához tartozott, s mint ilyen annakidején gyakran szerepelt a v. Dávid Ferenc Egyetel felolvasó asztalánál is. Öszinte tisztelettel köszöntjük.

PETHŐ ISTVÁN püspöki helynök november 7-én meglátogatta debreceni egyházközségünket, ahol a gyülekezet vezetésével és Bajor János beszolgáló lelkésszel megtárgyalta az egyházközség anyagi helyzetét, és a templom karbantartásával kapcsolatos ügyeket.

Külföldi hírek

Románia felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából dr. Kovács Lajos egyházi főjegyzőt a „Román Népköztársaság Csillaga” érdemrend II. osztályával.

SEBE FERENC előadó-tanácsost és Halmágyi Pál bethlenszentmiklósi lelkészt a „Román Népköztársaság Csillaga” érdemrend V. osztályával tüntették ki.

A Román UNITARIUS EGYHÁZ novemberi főtanácsa a Kelemen Lajos halálával megüresedett főgondnoki tisztségre dr. Miko Imre atyánkfiaát választotta meg. Gratulálunk!

EVNYITÓ ÜNNEPELY A KOLOZSVÁRI THEOLÓGIÁN. Az 1964–1965. tanulmányi év ünnepélyes megnyitása 1964. október 2-án volt az intézet dísztermében az egyházi és állami képviselők részvételével. Bibliát olvasott és imádkozott Dr. Nagy József teológiai professzor. Az ünnepélyen előadást tartott Dr. Kovács Lajos teol. professzor, egyházi főjegyző; ismertetve az 1964. évben tartott prágai, Maina-Frakfurti és a hágai keresztény egyházi kongresszusokon hozott nagyjelentőségű határozatokat. Az ünnepélyen a rektor előtt fogadalmat tettek az I. éves hallgatók, köztük a mi egyházunk hallgatói is: Bíró Barna, Nemes István és Rázmány Csaba. 1964/65. iskolai évre összesen 30 hallgató iratkozott be, 19 református, 3 unitárius és 8 német evangélikus. A tanév ünnepélyes megnyitása alkalmából október 4-én vasárnap Dr. Kiss Elek püspök úr végezte az istentiszteletet. Unitárius hallgatóink összlétszáma: 8.

DISZDOKTORI AVATÁS A KOLOZSVÁRI THEOLÓGIÁN. 1964. október 31-én, a reformáció emlékünnepén, a Kolozsvári Theológia Tanácsa „honoris causa” teológiai diszdoktorrá avatta dr. Müller Frigyes nagyszebeni német evangélikus püspököt születésének 80. ünnepén. Állami és egyházi főhatóságok mellett jelen voltak a Kolozsvári Babes-Bolyai egyetem rektora, az RNK. Tudományos Akadémiájának képviselői, valamint a Bukaresti és Nagyszebeni Orhodox Theológia rektorai és a Gyulafehérvári r. k. Hittudományi Főiskola rektora. Dr. Müller Frigyes püspököt köszöntötték a RNK. összes egyházaiknak képviselői. Dr. Kiss Elek püspök úr a többek között a következőkben üdvözölte D. D. Müller Frigyes püspök atyánkfiaát: „Mint a fejlődő emberiség fokozatosan alakuló szerveinek egyike, az Unitárius Egyház általánosan üdvözöl téged, mint az Istenország egyik állandóan tevékenykedő irányítóját, aki egész életedet emberi nemünk, hazánk s egyházaink szolgálatában töltötted el. Teológiai intézetünk ez alkalommal nemcsak a 80. életév próbálta értékelni és megünnepelni, hanem sokkal inkább emberi lelkületedet, hazafias szolgálatodat és vallásétkölcsei törekvéseidet. E célból nem adhat magasabb kitüntetést, mint egy tiszteletbeli doktorátust, amit szerető szíveddel, okos értelemmel, nemes érzelmi világgal és állandó munkával bőségesen kiérdemeltél.” E helyről Isten áldását kérjük Püspök atyánkfia életére.

Id. P. BUZOGÁNY LAJOS ny. pénzügyi számv. főtanácsos, a Duna-Tisza-közi unitárius egyházközség tb. gondnoka november 22-én, életének 75. évében Budapesten váratlanul elhunyt. Buzogány Lajos évtizedeken keresztül összetartó ereje volt a szörvénysorban élő kecskeméti unitárius híveknek. Fáradhatatlan buzgósággal, páratlan önzetlenséggel munkálta egyháza ügyeit. Mint egyházközi Közgyűlési Bizottságának elnöke, közel két évtizedig látta el felelősségteljes megbízatását, a tőle szokott lelkiismeretességgel és pontossággal. — Az első világháború utáni idők szele sodorta kecskemétre a törökű újszékeli fiatal férfit, aki rövidesen (ez tájzólásban is „... tősgyökeres kecskeméti polgár”-ra vált, s élénk közéleti tevékenységével széleskörű társadalmi megbecsülést vívott ki magának. — Több helyi szervezetben vezető szerepet töltött be, így többek között mint hadirokkant ő töltötte be hosszú ideig bajtársainak bizalmából a Hadirokkantak ottani egyesületének elnöki tisztét. — Néhány éve nyugalomba vonulva a fővárosba költözött, s gyülekezeti életünkben itt is örömmel vett részt. Temetése széleskörű részvét mellett november 28-án folyt le a kecskeméti új köztemetőben, Pethő István püspöki helynök szolgálatával. Egyházközi Tanácsunk koporsójára helyezett koszorúval róttá le kegyeletét egyházának hűséges fia iránt.

ILLYES KÁROLY testvérünk hosszú szenvedés után Budapesten elhunyt. Páratlan türelemmel viselte évek óta tartó betegségét s fáradhatatlanul munkás életének szinte utolsó pillanatáig acélos akaratával teljesítette hivatását.

DR. VIRÁG KÁROLYNE Budapesten elhunyt. Vele dunántúli szörvényleletünknek egyik legbuzgóbb tagja távozott az élők sorából. December 2-án a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

DR. BAKONDI ISTVÁN, a törökszentmiklósi Szülőotthon szülész-nőgyógyász főorvosa 58 éves korában meghalt.

ZSIGMOND LÖRINC budapesti egyházközségünk hosszú időn át érdemes pénztárnoka Budapesten meghalt. Lelekiismeretes, hű szolga volt, akinek koporsójánál sajnálatos véletlen körülmények miatt közösségünk nem róhatta le illó kegyeletét.

DR. PÁKEY LAJOS ny. közigazgatási bíró, Budapesten 73 éves korában meghalt. Az elhunyt fia volt a hasonló nevű kiváló építőművész-mérnöknek, akinek nevéhez sok unitárius templom építése fűződik.

BARRA LIVIA testvérünk Budapesten meghalt. Az elhunytban Ajtai László budapesti presbiter testvérünk felesége nővérét gyászolja.

DR. ORBÓK ATTILA, a jeles író, 76 éves korában Budapesten elhunyt. Író, újságíró, műfordító volt. Többek között Anatole France, Maupassant avatott tollú tolmácsa, színdarabjait magyar és német nyelvre fordította. — legutóbb Münchenben — játszották. A könnyed francia szellem rájogója volt s ez műveiben is tükröződött. Sokáig élt Párizsban. Különösen népszerű volt „Párizsi Notesz” című könyve. — Széleskörű részvét mellett helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben R. Filep Imre ek. főjegyző szolgálatával.

DR. UJLAKI GEZA a Legfelsőbb Biróság ny. bírása, egyetemi m. tanár, a magánjogi szakirodalom egyik jeles művelője, v. budapesti presbiter, meghalt. Régebben lapunk hasábjain több vallási vonatkozású tanulmánya jelent meg. A dunapataji egyházközség alakulása körül jogi vonatkozásban annakidején tevékenységet fejtett ki. — November 26-án helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben.

DR. HÖNCZ ARISZTID orvos, v. kolozsvári főgimnázium munk egykori jeles diákja 71 éves korában feleségével együtt tragikus körülmények között Felsőgödön váratlanul elhunyt. Bár nem tartozott egyházi közösségünk tagjai közé — szintén orvos édesapja hagyományaihoz híven. — annak idején nemesszívű istápolója volt egykorú szegénysorsú diákjainak. Unitárius egyházunk öszinte tisztelője volt, iskolatársai ragaszkodó, hűséges barátot vesztek benne.

(Az Ő Megváltójuk erős) Péld. 23:11.

ADOMÁNYOK

LELKESZI NYUGDÍJALAPRA Balla Istvánné 10. — özv. Pál Miklósné 2. — Prág Jenőné 5. — Pál Miklós 2. — özv. Weltin Józsefné 6. — dr. Salacz Aladárné 5. — dr. Kovács Jánosné 20. — T. Borbély Pálné 100. — Szabó Józsefné 20. — Buksa Attila 10. — Buzogány Elek 7. — Csáka Jánosné 5. — ifj. Czirmay György 40. — Ft-ot adományozott.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházközi.
Felelős szerkesztő és kiadó: Pethő István.
Évi előfizetési díj 12 forint.
Budapest, IX. Hőgyész Endre utca 3.
64.3228/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Fv.: Bolgár I.
Index szám: 25 842